

CZU 343.545

COOPERAREA MULTIDISCIPLINARĂ ÎN PREVENIREA VIOLENȚEI ÎN FAMILIE

Vasile ZAVATIN,doctor în drept, conferențiar universitar al Catedrei „Drept polițienesc”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al RM

Violența în familie este o problemă care crește cu o progresie geometrică, cu care se confruntă întreaga lume și care afectează condiția umană. Victimele cele mai frecvente, care suferă în urma violenței domestice, sunt copiii, femeile și vârstnicii. Violența în familie constituie un fenomen reflectat în ziua de azi prin prisma reglementărilor legale, iar înaintarea și examinarea unor asemenea cazuri determină o procedură complexă, cu aspecte specifice. În protecția femeilor și a copiilor un rol decisiv îl joacă sistemul de drept, organizațiile nonguvernamentale (ONG) și autoritatea tutelară.

Cuvinte-cheie: violența domestică, familie, copii, femei, ONG, sistem de drept, protecție etc.

COOPERATION MULTIDISCIPLINAIRE DANS LA PREVENTION DE LA VIOLENCE DOMESTIQUE

Vasile ZAVATIN,docteur es-droit, conférencier universitaire de la chair „Droit policier”
de l’Académie „Ștefan cel Mare” de MAI de la République de Moldova

La violence domestique est un problème qui croît en progression géométrique, qui affronte le monde entier et affecte la condition humaine. Les victimes les plus courantes de la violence domestique sont les enfants, les femmes et les personnes âgées. La violence domestique est un phénomène qui se reflète aujourd’hui en termes de réglementation juridique, et la transmission et l’examen de ces cas conduisent à une procédure complexe ayant des aspects spécifiques. En matière de protection des femmes et des enfants, la primauté du droit, les organisations non gouvernementales (ONG), l’autorité de tutelle jouent un rôle décisif.

Mots-clés: violence domestique, famille, enfants, femmes, ONG, système juridique, protection, etc.

Introducere. Violența față de copii și femei rămâne a fi o problemă actuală pentru majoritatea țărilor, inclusiv pentru Republica Moldova. Există puține date oficiale care să indice proporțiile reale ale acestui fenomen, fapt datorat ratelor nesemnificative de raportare a cazurilor. Violența în familie este tradițional acceptată și de cele mai multe ori are loc în „intimitatea” casei, nefiind percepută ca o încălcare a drepturilor omului, ci mai degrabă ca o problemă personală. De exemplu, pedeapsa corporală aplicată copiilor, ca metodă de disciplinare, este adesea considerată un drept al părinților, o expresie naturală a autorității lor și o măsură care nu necesită prea mult timp sau cunoștințe speci-

ale, dar care are totuși un efect imediat – un copil bătut va face imediat ceea ce i se spune. Multe femei și copii victime nu raportează cazurile de violență în familie pentru că le este frică, pentru că nu știu cine i-ar putea ajuta și nu cunosc procedurile de raportare. Unora le este rușine și se consideră că ar fi ei înșiși de vină.

Rezultate obținute și discuții. Respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, asigurarea liniștii în societate și a ordinii publice, apărarea vieții și a sănătății persoanei constituie premise ce se impun în mod firesc, ca o prioritate în activitatea organelor de poliție [1].

Violența fizică, fiind forma principa-

lă de manifestare a violenței, este în atenția organelor afacerilor interne, ce-și orientează activitatea cotidiană spre prevenirea și combaterea acestui fenomen.

Prevederile ordinului nr. 134 din 15 martie 2017 cu privire la aprobarea Instrucțiunilor metodice privind intervenția organelor afacerilor interne în prevenirea și combaterea cazurilor de violență în familie stabilesc competențele organelor afacerilor interne la nivel de structură specializată a administrației publice centrale și locale, în procesul prevenirii și identificării cazurilor de violență în familie, coordonării și soluționării multidisciplinare a cazurilor relevate sau înregistrate, prevenirii și combaterii fenomenului violenței în familie, asigurării protecției victimelor, supravegherii executării măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie și reabilitării agresorilor.

Intervenția organelor afacerilor interne în cazurile de violență în familie urmărește următoarele scopuri:

- a) prevenirea și reducerea fenomenului violenței în familie prin toate mijloacele legale disponibile;
- b) garantarea protecției și siguranței membrilor familiei care suferă de violență în familie, a persoanelor în etate și a celor cu dizabilități;
- c) garantarea respectării prevederilor legislației cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie și altor prevederi ale legislației naționale și tratatelor internaționale, la care Republica Moldova este parte;
- d) tragerea la răspundere penală sau contravențională a agresorului, precum și reabilitarea acestuia;

Prevenirea violenței în familie presupune un complex de măsuri juridice, economice, sociale și organizaționale, desfășurate de către angajații organelor afacerilor interne, în vederea apărării drepturilor, intereselor și libertăților constituționale ale persoanei în cadrul relațiilor familiale, contracarării

și combaterii violenței domestice, precum și în scopul relevării și eliminării cauzelor și condițiilor ce generează comiterea actelor de violență în familie [2, pct. 8].

În conformitate cu prevederile art. 8 alin. (6) al Legii nr. 45-XVI din 1 martie 2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie, organele afacerilor interne, la nivel de structură specializată:

- a) identifică, înregistrează și raportează cazurile de violență în familie;
- b) asigură evidența nominală a agresorilor;
- c) sesizează, în cazul copiilor victime ale violenței în familie, autoritățile tutelare;
- d) examinează cererile și sesizările parvenite din partea cetățenilor, instituțiilor medicale, centrelor medico-legale referitoare la conflicte familiale, la acte de violență, la amenințări cu moartea sau la existența unui pericol iminent de realizare a lor;
- e) vizitează familiile ai căror membri sunt luați la evidență, efectuează activitatea de prevenire a comiterii repetate a actelor de violență în familie;
- f) efectuează, în situații de criză, reținerea agresorului, în funcție de gravitatea cazului.

În procesul cercetării cazului de violență în familie, audierii persoanelor și acumulării materialelor probatorii, reprezentantul organului de constatare va releva următoarele elemente:

- a) incidentul în cauză reprezintă un caz de violență în familie;
- b) natura relației dintre subiecți (căsătoriți, divorțați, concubini, frați etc.);
- c) locul sau posibilul loc de aflare a agresorului, dacă acesta nu este prezent;
- d) dacă victima și agresorul locuiesc împreună sau separat, ori dacă anterior au locuit împreună;
- e) documentarea fiecărui element al agresiunii (fizice, verbale, psihice, sexuale, economice, spirituale).

Polițiștii vor desfășura măsuri de prevenție generală în colaborare cu reprezentanții autorităților administrației publice locale, asistenții sociali, medicii de familie, instituțiile de învățământ, organizațiile neguvernamentale competente și societatea civilă (membri ai echipelor multidisciplinare).

Măsurile de prevenție generală pot fi realizate prin:

a) desfășurarea campaniilor și programelor educaționale de prevenție a fenomenului violenței în familie;

b) organizarea în instituțiile de învățământ a prelegerilor în vederea propagării normelor de drept și cultului anti violență, precum și promovării valorilor juridice pentru comiterea actelor de violență în familie;

c) dezvoltarea programelor de asistență familială;

d) desfășurarea programelor de asistență pentru familiile dificile;

e) desfășurarea programelor de asistență a minorilor victime ale actelor de violență în familie.

Măsurile de prevenție specială pot fi realizate prin:

a) asistența la desfășurarea programelor de reabilitare a subiecților violenței în familie;

b) asistența la desfășurarea unor programe de resocializare a persoanelor eliberate din locurile de reclusiune, condamnate pentru comiterea actelor de violență în familie;

c) repartizarea la desfășurarea unor programe de asistență sau tratament medical al agresorilor.

Polițiștii vor desfășura *măsuri de prevenție individuală* cu atragerea la colaborare a membrilor echipelor multidisciplinare, care, în funcție de caz pot fi realizate prin:

a) avertizarea în scris;

b) luarea la evidență nominală;

c) convorbire de prevenție;

e) supravegherea modului de executare

a ordonanței de protecție.

Polițiștii în cadrul intervenției lor în soluționarea cazurilor de violență în familie vor informa victima referitor la posibilitatea obținerii ordonanței de protecție, prin aplicarea de către instanța de judecată a unor restricții față de agresorul familial.

În acest sens, ordonanță de protecție constituie un act legal prin care instanța de judecată aplică măsuri de protecție a victimei, stabilind restricții și obligații pentru agresor [2, pct. 5].

Cererile, prin conținutul cărora se solicită aplicarea măsurilor de protecție a victimelor violenței în familie, sunt adresate instanței judecătorești la locul:

a) de domiciliere al victimei;

b) temporar de reședință al victimei dacă aceasta a părăsit domiciliul pentru a evita continuarea actelor de violență în familie;

c) de reședință al agresorului;

d) acordării asistenței victimei.

În cazul în care există acordul victimei cu privire la depunerea cererii privind emiterea ordonanței de protecție, iar victima este în imposibilitate de a depune cererea, polițistul, în cel mai scurt timp, dar nu mai târziu de 24 de ore, va înainta această cerere în instanța de judecată împreună cu toate materialele probante. În cazurile de violență în familie, în care victime sunt și persoane de vârstă minoră, precum și în cazurile în care minorii nu au devenit victime directe ale actelor de violență în familie, polițiștii vor sesiza, imediat cum au devenit cunoscute astfel de cazuri, autoritatea tutelară. În cazul depunerii cererii la organul de urmărire penală sau la procuror, aceștia vor înainta imediat, dar nu mai târziu de 24 de ore, printr-un demers, cererea în instanța de judecată pentru a fi examinată și a lua măsuri de asigurare a protecției victimei față de bănuțit, învinuțit, inculpat membru de familie prin emiterea unei ordonanțe de protecție.

Autoritatea publică locală abilitată cu

funcții de implementare a politicilor de prevenire a violenței în familie și de asistență socială a victimelor și agresorilor este secția/direcția raională de asistență socială și protecție a familiei, în cadrul căreia se desemnează un specialist responsabil de domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie.

Celelalte servicii publice de nivel local desemnează persoane cu atribuții privind prevenirea și combaterea violenței în familie, responsabile de coordonarea activităților specifice în cadrul instituției lor și de colaborarea în desfășurarea activităților comune la nivelul teritoriului administrativ. Structurile de la nivel teritorial conlucrează prin intermediul echipelor multidisciplinare create în cadrul Sistemului Național de referire, asistând victimele în soluționarea cazurilor de violență în familie.

Actualmente, pe teritoriul Republicii Moldova funcționează mai multe centre care prestează servicii adresate victimelor violenței în familie, unele dintre care sunt finanțate de la bugetul de stat, printre care se numără:

- Centrul pentru asistență și protecție (CAP) din Chișinău;
- Centrul consultativ municipal pentru familia și copii (Bălți);
- Centrul de informare și consiliere pentru victimele violenței (Cahul);
- Centrul maternal „Ariadna” (Drochia);
- Centrul maternal „Încredere” (Cahul);
- Centrul maternal „Pro Familia” (Căușeni);
- Centrul maternal „Pro Femina” (Hâncești);
- Centrul familial de criză „SOTIS” (Bălți) [12];
- Centrul de plasament temporar pentru copii în situație de risc „Drumul spre casă” (Bălți);

Importante pentru infrastructura socială sunt și serviciile inițiate de ONG-uri:

- Refugiul „Casa Mărioarei” (Chișinău);
- Centrul de asistență psiho-socială a copilului și familiei „Amicul” (Chișinău);
- ONG-ul „La Strada”: Serviciul de mediere pentru copiii abuzați sexual de cetățenii străini/ Telefonul de încredere pentru femei ce suferă de violență în familie – 0800 88 008;
- Centrul de drept (Căușeni) [11].

Astfel, au crescut posibilitățile de accesare a serviciilor de protecție pentru victimele violenței în familie.

Pentru a soluționa problemele violenței în familie, la nivel de raion a fost dispusă constituirea echipelor multidisciplinare (EMD). În unele comunități, datorită asistenței agențiilor internaționale și ONG-urilor, au fost constituite și echipe multidisciplinare comunitare. Echipele multidisciplinare constau din asistenți sociali, polițiști, medici și alți specialiști din comunitate, cum ar fi directori de școală, preoți, secretari ai primăriilor și reprezentanți ai ONG-urilor locale. În unele comunități, primarii iau parte activă la funcționarea echipelor multidisciplinare.

Drept urmare a rundelor de instruire, misiunilor continue de supervizare, oferirea de echipament și literatură pentru echipele multidisciplinare în comunități susținute de proiecte, a sporit nivelul de conștientizare a problemei de violență în familie și al ariei de acoperire a acesteia. Acest fapt a contribuit la sporirea nivelului de identificare și auto-identificare a victimelor și la îmbunătățirea abordării acestor cazuri de către specialiștii din cadrul echipelor multidisciplinare.

Autoritatea tutelară. Rolul organului de asistență socială și protecție a familiei în cazurile de violență în familie constă în protecția și asistența persoanelor în situație de criză, în special a victimelor violenței în familie și copiilor acestora. Conform Legii asistenței sociale nr. 547 din 25.12.2003, asistența socială se angajează să prevină, să limiteze sau să înlăture efectele temporare sau permanente ale unor

evenimente considerate drept riscuri sociale, care pot genera marginalizarea ori excluderea socială a persoanelor și a familiilor aflate în dificultate [3, art. 6].

În conformitate cu articolul 8 (3) al Legii nr. 45-XVI al Republicii Moldova, organul de asistență socială și de protecție a familiei:

a) conlucrează cu organele afacerilor interne în activitatea de identificare a persoanelor predispuse la comiterea actelor de violență în familie;

b) actualizează baza de date, la nivel teritorial, ce vizează fenomenul violenței în familie;

c) plasează, după caz, victima în centrul de reabilitare, oferindu-i asistența corespunzătoare;

d) desfășoară activitate de consiliere psihosocială a victimelor, în vederea lichidării consecințelor actelor de violență în familie, prin mijloace proprii sau redirecționând cazul către specialiști din centrele de reabilitare;

e) înlesnește, la solicitarea organelor de drept, accesul agresorului la programele de reabilitare;

f) apără drepturile și interesele legitime ale victimelor, inclusiv ale victimelor minore.

În scopul prevenirii cazurilor de violență în familie, asistentul social comunitar identifică și ține evidența familiilor în care apar conflicte familiale, ce se pot transforma în violență în familie.

Identificarea acestor familii are loc prin următoarele căi: obținerea informației despre caz de la familie, rude, vecini sau comunitate; la cererea presupusei victime; la sesizarea altor actori comunitari (administrația publică locală, școală, instituțiile medicale, poliție etc.); cazuri descoperite în cadrul exercitării atribuțiilor de serviciu.

În scopul identificării cazurilor potențiale de violență în familie, asistentul social monitorizează familiile în care se produc conflicte familiale. În cadrul procesului de

monitorizare, asistentul efectuează vizite în familiile respective, pentru a putea sesiza evoluția relațiilor interpersonale și starea psiho emoțională din cadrul familiei. În cazurile în care în urma efectuării anchetei sociale s-a constatat producerea unor acte de violență în familie, asistentul social va informa victima despre drepturile de care dispune în baza legii nr. 45, inclusiv dreptul de a beneficia de servicii de asistență și reabilitare și de a depune o cerere pentru obținerea ordonanței de protecție. În cazul minorului-victimă a violenței în familie, cererea privind aplicarea măsurilor de protecție se depune la instanța judecătorească de către organul de tutelă/ curatelă. În caz de imposibilitate de depunere a cererii de către victima-adult, la solicitarea acesteia, cererea este depusă de către procuror, organul de asistență socială sau poliție [4].

În cazul constatării actelor de violență în familie împotriva copiilor, asistentul social acționează în conformitate cu Instrucțiunile interministeriale privind prevenirea, identificarea și intervenția în cazurile de violență, neglijare, exploatare a copilului, care abordează cazurile de neglijare și abuz față de copil nu numai în mediul familial, ci și în instituțiile educaționale, medicale, cele de asistență socială, inclusiv în instituțiile rezidențiale, serviciile de tip familial și altele.

În cazul în care a fost depusă o cerere de către victimă sau o sesizare privind cazul de violență în familie, asistentul social va înregistra cererea și întreprinde măsurile necesare în vederea soluționării imediate a acesteia, contactând de urgență poliția. În cazurile în care asistentul social a fost sesizat privind cazul de violență în familie, el informează poliția telefonic și, după caz, în scris, se deplasează împreună cu aceasta la fața locului pentru a discuta cu membrii familiei și a identifica soluția de aplanare a conflictului. Dacă familia a fost anterior la evidența asistentului social și există o anchetă socială

privitor la această familie, asistentul social va folosi datele existente pentru o mai bună înțelegere a situației și o intervenție eficientă întru soluționarea cazului de violență în familie.

În urma identificării și constatării cazului de violență în familie, asistentul social este obligat să întreprindă măsurile necesare pentru protecția în regim de urgență a victimei. În cazul în care există pericol iminent pentru viața și sănătatea victimei, cu acordul ei, aceasta poate fi referită către centrele de reabilitare pentru victimele violenței în familie. În cazul în care a avut loc violența fizică sau sexuală, asistentul social urmează să consulte victima violenței în familie în vederea obținerii asistenței medicale, precum și a raportului de expertiză medico-legală, act oficial cu caracter probatoriu care va facilita obținerea ordonanței de protecție.

Orice caz de violență în familie identificat urmează a fi înregistrat de către asistentul social într-un registru special. În cazul solicitării informațiilor sau a unui raport de caracterizare a familiei de către instanța de judecată, asistentul social este obligat să prezinte acest raport pentru a facilita procedura de obținere, prelungire și revocare a ordonanței de protecție.

Concluzie. Violența în familie este una dintre cele mai grave probleme cu care se confruntă societatea contemporană, fiind acel comportament învățat în care constrângerea fizică și psihologică este folosită pentru menținerea controlului asupra partenerului intim. Violența în familie trebuie luată în serios și tratată cu fermitate de către autoritățile statului.

Legea nr.45 privind prevenirea și combaterea violenței în familie are drept scop reducerea violenței în familie în toate formele sale și garantarea protecției juridice victimelor violenței în familie. Legea prevede o categorie largă de autorități abilitate cu funcții de prevenire și de combatere a violenței în familie:

Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei, Ministerul Justiției și autoritățile administrației publice locale de specialitate, precum organele de asistență socială și de protecție a familiei, direcțiile generale de învățământ, tineret și sport, organele ocrotirii sănătății și organele afacerilor interne [4, art. 7].

Acest lucru solicită o abordare multidisciplinară, coordonată, inclusiv crearea unei culturi care nu tolerează violența în familie. Astfel, pentru a pune capăt violenței în familie este necesară abordarea coordonată multidisciplinar și comunitar, cu implicarea tuturor factorilor, cum ar fi: sistemul de justiție, sistemul de ocrotire a sănătății, sistemul de asistență socială, sistemul educațional, mass-media și societatea civilă.

Sistemul de justiție joacă un rol fundamental în prevenirea violenței în familie prin asigurarea siguranței victimelor și tragerea la răspundere a abuzatorilor și prin asigurarea accesului la justiție al victimei [6, p. 81].

Unul dintre scopurile fundamentale, naturale și socio morale ale familiei este acela de a garanta integritatea dezvoltării ființei biologice și a personalității copilului. Relația afectivă de iubire între parteneri constituie un liant benefic pentru copil. Dar destinul structurii familiale nu este să realizeze mediul cel mai prielnic numai pentru dragostea spirituală și cea carnală, ci să se formeze ca un univers creator pentru fructul acestor legături [8, p. 39].

Toți membrii societății au dreptul la protecție împotriva violenței, exploatarei și abuzului. Și totuși multe persoane sunt supuse zilnic violenței, exploatarei și abuzului. Altele riscă să ajungă în aceeași situație.

Eforturile instituțiilor vizate trebuie să aibă în vedere, în egală măsură, armonizarea și corelarea proceselor de reformă din diferite domenii, precum protecția socială, administrația locală, justiția, sănătatea, educația, în vederea asigurării unui plan comun de măsuri care să aibă ca scop reintegrarea în

societate a persoanelor afectate de violența în familie.

Progresul semnificativ obținut în ceea ce privește abordarea violenței în familie în Republica Moldova este un fapt real, dar mai există încă lacune instituționale și de politici care persistă și care trebuie abordate. În acest context este foarte important să dispunem de date și evidențe cu privire la prevalența violenței în familie, factorii care determină acest fenomen, precum și impactul violenței asupra sănătății și bunăstării familiei.

Referințe bibliografice

1. http://www.psychologos.ru/articles/view/berkovic_l._nasilie_v_semye (accesat la data de 02.12.2017).
2. Ordinul IGP nr. 134 din 15.03.2017 cu privire la aprobarea instrucțiunii metodice privind intervenția poliției în prevenirea și combaterea cazurilor de violență în familie.
3. Legea Republicii Moldova nr. 547 din 25.12.2003 asistenței sociale.
4. Legea Republicii Moldova nr. 45 din 01.03.2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie. Monitorul Oficial nr.55-56/178 din 18.03.2008.
5. Avram M., Popovici T., Cobășneanu V. „Cercetarea infracțiunilor contra persoanei”, Ed. „Arc”, Chișinău, 2004.
6. Manual: Sergiu Brânză, Vitalie Stati. DREPT PENAL. Partea Specială, volumul I.
7. Bârgău M., Criminologie. Partea generală. Academia „Ștefan cel Mare”, Chișinău, 2005.
8. Gheorghe Gladchi, Victimologia și prevenirea infracțiunilor, Chișinău, 2004.
9. http://www.statistica.md/public/files/publicatii_electronice/Infractionalitatea/Criminalitatea_editia_2010.pdf (accesat la data de 02.12.2017).
10. http://edu.cts.md/sites/default/files/14._material_suport_fenomenu_violenței_fata_de_copii.pdf (accesat la data de 02.12.2017).
11. <http://cdf.md/rom/12ce-este-violenta-in-familie> (accesat la data de 02.12.2017).
12. <http://nu-violentei-impotriva-femeilor.blogspot.md/2008/11/violenta-n-familie-poate-s-mbrace-forme.html> (accesat la data de 02.12.2017).

Despre autor

Vasile ZAVATIN,
doctor în drept,
conferențiar universitar al Catedrei
„Drept polițienesc” a Facultății Securitate
Civilă și Ordine Publică, Academia
„Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova
e-mail: vzavatin@mail.ru
tel.: 079402959

À propos de l'auteur

Vasile ZAVATIN,
docteur es-droit, conférencier universitaire
de la chair „Droit policier” de la Faculté
„Sûreté civile et ordre public”
de l'Académie „Ștefan cel Mare” de MAI
de la République de Moldova
e-mail: vzavatin@mail.ru
tel.: 079402959